

Наталія Піддубна

Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди
Кафедра української мови
piddubna71@gmail.com

УДК 811.16'373.7:2
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2018.22.2.3>
оригінальний научний рад
прим'єнено 20.11.2017.
прихва́нено за штампу 04.10.2018.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ БІБЛІЗМИ: ПРОБЛЕМА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ / БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ТА НАЯВНОСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО ФОНДУ

Стаття присвячена аспектуальному висвітленню впливу Біблії на національні мови, зокрема йдеться про категорії спільного (еквівалентного) і відмінного (безеквівалентного) в корпусах фразеологічних біблеїзмів споріднених і неспоріднених мов. Здійснено спробу схарактеризувати причини, що пояснюють зазначене явище. Виокремлено систему одиниць з огляду на актуалізацію ознаки наявності / відсутності відповідників в інших мовах та запропоновано їхній класифікаційний опис. Актуалізовано авторську інтерпретацію поняття „біблійний фразеологізм-інтернаціоналізм”. Увага акцентується на безеквівалентних українських фразеологізмах-біблізмах.

Ключові слова: Біблія, біблізм, біблійний фразеологізм-інтернаціоналізм, мовний еквівалент, безеквівалентний фразеологізм.

The paper deals with the aspectual review of biblical influences in national languages, and in particular, with the categories of common, coinciding (equivalent) and non-coinciding, that is, divergent (non-equivalent) elements, contained in the corpora of bibleisms of related and non-related languages. An attempt is made to characterize the causes of this phenomenon. On the basis of the criterion of existence / non-existence of equivalents in other languages, a corresponding system of units is singled out and their classification is made. The author's interpretation of the notion "biblical phraseologism-internationalism" is actualized. Attention is paid to non-equivalent Ukrainian biblical phraseologisms.

Key words: Bible, bibleism, biblical phraseologism-internationalism, language equivalent, non-equivalent phraseologism.

Питання взаємозв'язку Біблії й культури, впливу Біблії на національні мови є глибоким і становить предмет багатьох спеціальних досліджень, представлених в українському мовознавстві працями З. Бакум, С. Богдан, Н. Венжинович, О. Дзери, А. Коваль, Ж. Колоїз, Г. Лукаш, В. Німчука, М. Скаб та ін. На важливу роль перекладів Біблії на розвиток мови найбільш точно, як видається, указав В. Німчук, який зазначив, що, «Христове вчення, писемно засвідчене Його апостолами, майже 2000 років перекладають різними мовами теологи й не теологи, збагачуючи мови світу лексичними, семантичними та фразеологічними засобами» (Німчук 2001:12). Біблія стоїть біля витоків європейської культури, утворюючи «духовний код, який об'єднує народи християнських культур» (Лилич 1993: 51). Як переконливо доводить польський дослідник В. Хлебда, «немає, напевно, жодної європейської мови, яка б не всотала в себе живлющі соки текстів Святого Письма й не дала плодів у вигляді корпусу біблеїзмів – певної множинності виразів, зворотів і фраз біблійного походження» (Хлебда 2010: 276).

Загальноновизнано, що значна частина бібліізмів належить до спільного корпусу мов, що обслуговують християнські народи, адже Біблія сприймається як «своєрідний код, що об'єднує народи християнських культур» (Лепта 2014: 2), а бібліізми, відповідно, належать до універсальних мовних одиниць, що є виразниками спільних релігійних і морально-етичних цінностей, які зафіксовані в ментальності цих народів.

Однак попри спільність корпусу бібліізмів, більшість мов, зокрема й українська, мають відмінності, що, як видається, не були у фокусі дослідницької уваги мовознавців. Зазначене й зумовлює актуальність цієї статті, адже студіювання своєрідності біблійного фонду тієї чи тієї мови поглиблює знання про універсальність і своєрідність національних картин світу.

У цій науковій розвідці маємо на меті виокремити й описати групи бібліізмів української мови, зважаючи на чинник наявності / відсутності до них відповідників інших лінгвокультурах, крім того, вважаємо за необхідне торкнутися проблеми наявності інтернаціонального фонду біблійних фразеологізмів.

Найбільше міжмовних еквівалентів дослідники простежують серед цитатних (контекстуальних, прямих), що є «спільним компонентом культури різномовних суспільств» (Гак 1997: 54) й набувають статусу мовних універсалій, що є виразниками спільних релігійних і морально-етичних цінностей християн.

За підрахунками Е. Солодухо, із 49 907 фразеологічних інтернаціоналізмів германської, романської та слов'янської груп 2 365 складають бібліізми (4,73 % від загальної кількості зібраного корпусу ФО) (Солодухо 1989: 19), наприклад, *заборонений плід; нести свій хрест; сім смертних гріхів; сіль землі; блудний син* та багато ін., що відомі більшості європейських мов. Це відображено у відповідних лексикографічних працях, зокрема таких, як *Лепта библейской мудрости: библейские крылатые выражения и афоризмы на шести языках: краткий русско-англо-белорусско-немецко-словацко-украинский словарь* (2014) Д. Балакової, Х. Вальтера, Н. Венжинович та ін.; російсько-словацько-німецький словник *Из библейской мудрости* (2015) Д. Балакової, Х. Вальтера, В. Мокієнка та ін.

У зв'язку із цим К. Дубровіна вважає за доцільне розширити термінологічний апарат теолінгвістики й пропонує ввести в науковий обіг термін *біблієзма* – певне узагальнене абстрактне значення, що сягає відповідного біблійного образу або сюжету, спільне для мов усіх народів, пов'язаних із християнською релігією. Напр., деякі біблієми у структурі свого значення мають спільні смисли, як-от: *Іуда* – 'зрада', *Ірод* – 'жорстокість', *Лазар* – 'бідність і хвороба', *манна небесна* – 'щось найбільш жадане, необхідне', *хрест* – 'неминучість тяготи, страждання' тощо (Дубровіна 2012). Термін *біблієзма* утворює паронімічну пару з терміном бібліізм.

Зауважимо, що, попри спільність джерела, яким є Біблія, кількість фразеологізмів біблійного походження в сучасних мовах не однакова, на що неодноразово звертали увагу деякі лінгвісти (В. Мокієнко, К. Дубровіна, J. Treder та ін.). Удаючись до математичної термінології та, як видається, вдало метафоризуючи її, В. Хлеба зазначає: «Такий спільний знаменник, національні чисельники якого, однак, багато в чому відрізняються один від одного» (Хлеба

2010: 276), порівн.: «кожна з мов має свій власний інвентар бібліїзмів зі своїми власними особливостями, не характерними для інших мов. Немалі відмінності виявляються і в частотності вживання таких виразів» (Мокиєнко 2013: 415). Наголосимо, що близькостпоріднені польська й кашубська мови виявляють чималу кількість відмінностей. «Такі відмінності – це не лише лакуни якогось бібліїзму в одній з мов, але й словотвірні, лексичні, структурно-синтаксичні й семантичні відмінності при удаваній спільності» (Вальтер 2013: 69).

Причини їхньої появи різні, однак найбільш вагомі серед них, на думку В. Хлебди, криються в екстралінгвальних чинниках, а саме в:

а) історії входження Біблії в суспільний, культурний і мовленнєвий ужиток і, відповідно,

б) традиції вибору джерела перекладу Біблії: західної (римської, або латинської, католицької) чи східної (грецької, чи православної),

в) своєрідності функціонування Святого Письма в повсякденному житті вірників й особливості віроповідної політики окремих держав у різні періоди історії (Хлебда 2010: 276).

Прикметним є те, що більшість бібліїзмів, особливо власних назв, належить до спільного «культурного патерну» (Лукаш 2014: 10). Однак унаслідок «автономного» освоєння Біблії різними народами в одного й того самого власного біблійного імені в одній з мов «діапазон конотацій може бути ширшим, ніж в іншому, або взагалі їх може не бути» (Хостай 2014: 410). За спостереженнями А. Кравчук, виключно в польській мові онім *Іуда* репрезентує смисл ‘спокутувач’ і тільки в українській мові біблійний антропонім *Пилат* розвинув значення ‘наляканий’ (Кравчук 2000: 332).

У білоруській мові функціують постбіблійні оказіональні фразеологізми *одправіцца до Абрама на піва* й *трапіць до Абрама на піва*, що є евфемізмами й означають ‘померти’.

Білоруська дослідниця В. Качановська простежила, що ці одиниці виникли внаслідок поєднання двох імен – біблійного антропоніма *Аврам* та поширеного серед євреїв, зокрема шинкарів, які торгували пивом, імені *Аврам*. На думку цієї авторки, спочатку утворилися вирази *одправіцца до Абрама*, *трапіць до Абрама*, тобто ‘потрапити на той світ до Абрама; туди, де перебуває Аврам’, а потім з’явився жартівливий лексичний додаток *на піва*, який каламбурно наклав на біблійне сполучення інше, розмовне, значення поширеного єврейського імені господаря шинку (Качановская 2000б: 284). Так, очевидно, «перехресно поєдналися два конотоніми і дві культури — профанна і сакральна» (Лукаш 2014: 10).

Отже, за критерієм «наявності відповідника (еквівалента)» того чи того бібліїзму в інших мовах можемо виокремити 1) еквівалентні бібліїзми та 2) безеквівалентні бібліїзми, що вживаються в певній мові й не мають біблійного фразеологізму-відповідника в іншій.

Для більш докладного аналізу бібліїзмів в аспекті їхньої еквівалентності в різних мовах дотримуємося класифікації, запропонованої російським ученим А. Василенком у колективній монографії *Современная фразеология: тенденции*

и инновации, який розуміє еквівалент як «стійку одиницю мови, що має первинно закладений при формуванні образу той чи той ступінь вірогідності бути переданою й зрозумілою в іншому лінгвокультурному середовищі, одиницю, що відображає ступінь тотожності фразеологічних картин світу зіставляваних мов» (Алефиренко и др. 2016: 57), і пропонує виокремлювати такі види міжмовних еквівалентів (Алефиренко и др. 2016: 70).

1) *макросиметричні фразеологічні еквіваленти*, до яких відносяться фразеологізми, що збігаються за всіма компонентами. У царині бібліїзмів ними, наприклад, є такі ФО, як *альфа й омега* (рос. *альфа и омега*; біл. *альфа і амега*; англ. *alpha and omega*, словацьк. *alfa a omega* – ‘сама суть, основа чогось, щось найбільш вагомим’ (Лепта 2014: 23); *метати* (розкидати, розсипати і т. ін.) *бісер* (перли) *вагням* (перед свиньми) (рос. *метать бисер [перед свиньями]*, біл. *сыпаць бісер (перлы) перад свіннямі*, англ. *to cast (to throw) [one's] pearls before swine*, нім. *Perlen vor die Säue werfen (salopp)*, словацьк. *hádzat' perly sviniam*) – ‘говорити, пояснювати щось тому, хто не може зрозуміти й гідно це поцінувати; даремно пояснювати або доводити щось кому-небудь» (Лепта 2014: 25); укр. *від Адама*, рос. *от Адама*, біл. *ад Адама*, словацьк. *od Adama* «1. Від глибокої давнини, від найдавніших часів; 2. ірон. (розповідати, описувати щось). З надмірною ґрунтовністю, із залученням відомостей, які стосуються давніх фактів, подій і не стосуються того, що цікавить співрозмовника, читача» (Лепта 2014: 22) та багато інших;

2) *десиметричні фразеологічні еквіваленти* (при семантично співвідносному значенні вони можуть мати лексичні, граматичні й лексико-граматичні відмінності різного роду). До таких бібліїзмів еквівалентів, як видається, належать, напр., нім. *das A und O* (Лепта 2014: 22); відносно наведеного вище бібліїзму *альфа й омега*, оскільки в німецькій мові він має незначні лексичні відмінності (назви букв), однак це не відбилося на значенні бібліїзму. Подібне спостерігаємо й відносно англійського бібліїзму *since / when Adam was a boy*, що буквально перекладається ‘коли Адам був дитиною’, і, наприклад, укр. *від Адама* (рос. *от Адама*, біл. *ад Адама*, словацьк. *od Adama*) – ‘дуже далеко, з самого початку’ (СФУМ 2008: 19) або ж український ситуативний бібліїзм *від Ноя потопу* (говорити) – ‘від самих початків’ (ГРНП 2006: 614), зафіксований І. Франком, що, очевидно, утворений «за зразком *від Адама* (на означення початкового етапу якоїсь діяльності, життя)» (Ужченко 2005: 139), коли зберігається внутрішня форма виразу (від початків, з найдавніших часів), однак значення вербалізоване відмінним компонентним складом.

В англійській мові функціює ФО-бібліїзм *son of Adam* (дослівно *син Адама*) – ‘людина, чоловік’, однак ми маємо бібліїзм *Адамові діти* – ‘люди’, що став крилатим завдяки Шевченковій поемі «Сон», де є такі слова: *Усі на сім світі – / І царята, і старчата / — Адамові діти*. Пізніше цей крилатий вислів стали використовувати й інші автори, порівн.: «... його (польського поета Ю. Словацького) почали вважати людиною, безумовно, обдарованою надзвичайними здібностями, однак все-таки людиною, наділеною великою кількістю тих самих прикмет і вад, що й інші **Адамові діти**» (І. Франко); «**Адамові сини по світі розійшлися, здвигаючи міста і тереми для Єви**» (Б.-І. Антонич).

3) *квазісиметричні фразеологічні еквіваленти*, тобто повні або близькі за структурою відповідники, що можуть мати помітні відмінності у сфері вжи-

вання, національної культури, способу життя, що зазвичай відбивається на внутрішній формі фразеологізмів. Саме конституенти другої підгрупи, що за умови тотожності лексичного складу мають відмінності в семантиці, називаються «фальшивими друзями перекладача» для тих, хто ототожнює близьку форму й структуру з аналогічною семантикою бібліїзмів (Вальтер 2013: 69). До них, наприклад, належать бібліїзм *глас вопіючого в пустині* (*голос волаючого в пустелі*), що в українській, російській, білоруській, словацькій мовах уживається, коли говорять ‘про даремний заклик до кого-, чого-небудь’ (Лепта 2014: 41), однак у німецькій мові бібліїзм з тотожною формою *ein Rufer in der Wüste* (*die Stimme des Predigers in der Wüste*), що буквально перекладається як ‘проповідник [гласатай] у пустелі’, уживається, коли говорять ‘про людину, постійні попередження якої залишаються без будь-якої відповіді’. Відповідно, наведені фразеологізми-бібліїзми є «фальшивими друзями перекладача», оскільки німецький вираз позначає людину, яка даремно закликає, а в інших мовах цей же вираз позначає сам заклик (Вальтер 2013: 70). Як припускає Х. Вальтер, такі розбіжності зумовлені тим, що в німецькій мові акцент зроблений на пророкові Ісайї (Ісайя, 40, 3), що в Старому Заповіті закликав іудеїв готувати шлях до Бога: уготувати дорогу Господню, у степу вирівняти битий шлях Богу. Однак його не було почуто й пророк залишився «гласом вопіючого в пустині». В інших же мовах акцент зроблений на Новому Заповіті, а саме на Євангелії від Матвія (Мт., 3: 3), як це й засвідчує А. Коваль (Коваль 2012: 164). Подібне мовознавці виявляють і під час зіставлення, наприклад, відомого практично всім європейським мовам виразу *земля (країна) обітована (обітна)*, англ. *the promised land; the land of promise*; біл. *абяцаная зямля*; нім. *das gelobte Land*; словацьк. *zasľúbená zem* (Лепта 2014: 54–55), який у всіх мовах, окрім німецької, як і в старослов’янській, означає ‘обіцяна [Богом] земля’. Німецька ж одиниця *das gelobte Land*, як зауважує В. Мокиєнко, семантично відрізняється від цього фразеологічного ряду, що зумовлене «як смисловим синкретизмом у мові-джерелі, де значення ‘обіцяний’ і ‘хвалений’ позначалися одним і тим самим словом, або полісемією німецького дієслова *loben*, що в минулому мав більш широкий семантичний діапазон» (Мокиєнко 2013: 150). Отже, німецьке позначення *обітованої (обіцяної) землі*, хоч і не різко відрізняється від інших європейських, однак «має в сучасній мові іншу семантичну іпостать, викликану до життя динамікою значення дієслова *loben*, його звуженням» (Мокиєнко 2013: 150).

Як квазісиметричні еквіваленти, очевидно, слід сприймати й український бібліїзм *лоно Авраамове*, що вживається як синонім до слів *рай, потойбічний світ* (Коваль 2012: 250), і нідерландський фразеологізм *in Abrams schoot zitten*, що означає ‘вести спокійне, безтурботне життя’ (Павлова 2013: 160).

4) *мікросиметричні фразеологічні еквіваленти*, що збігаються за семантикою, але повністю відрізняються за лексико-граматичним складом й особливостями внутрішньої форми, метафоризацією, стилістичною характеристикою. Як видається, до них належить поширений у слов’янських мовах вираз *таємна вечеря*, що вживається «в переносному, образному значенні, коли йдеться про зібрання або зустрічі людей, серед яких є й односторонні, й відступники, зрадники» (Коваль 2012: 210–211) і його англійський (*Last Supper*) та нідерландський (*het laatste avondmaal*) еквіваленти, що буквально перекладаються як «остан-

ня вечерея», або ж поширений бібліїзм *Страшний суд*, що в українській мові вживається в кількох мовних ситуаціях: коли йдеться про щось жахливе або ж тоді, коли йдеться про вимір найвищої справедливості (Коваль 2012: 284), але який, наприклад, у нідерландській мові має еквівалент *het laatste oordeel* (буквально 'останній суд, вирок'). Як зазначає Л. Павлова, у таких випадках «мова йде не просто про особливості найменування одного й того ж поняття в кожній конкретній мові, а про національну своєрідність внутрішньої форми ідіом» (Павлова 2013: 159).

На сьогодні відкритим лишається питання про те, які саме біблійні фразеологізми відносити до інтернаціональних (біблійних фразеологізмів-інтернаціоналізмів). Для розв'язку цього питання, вочевидь, слід відштовхуватися від визначення загальновідомого поняття *інтернаціоналізм*, що стосується кваліфікації лексичних одиниць. *Словник сучасної лінгвістики* тлумачить його так: «слова з спільним походженням і з тим самим значенням, притаманні багатьом, зокрема й неспорідненим, мовам, називають поняття міжнародного вияву, функціонують у них – споріднених і неспоріднених – мовах, зберігаючи близьке або спільне значення і фонетико-морфологічну будову» (Загнітко 2012: т. I, с. 381–382). Ураховуючи систему чинників, зокрема те, що більшість бібліїзмів а) має спільне походження; б) уживається як у споріднених, так і в неспоріднених мовах; в) в основному зберігає близьке або спільне значення; г) називає поняття міжнародного вияву, вважаємо, що фразеологізми наведених вище груп (макросиметричні фразеологічні еквіваленти, десиметричні фразеологічні еквіваленти, квазісиметричні фразеологічні еквіваленти) можна вважати бібліїзмами-інтернаціоналізмами з тим застереженням, що деякі бібліїзми – квазісиметричні фразеологічні еквіваленти – можуть бути міжмовними омонімами, тобто словами чи фразеологізмами «двох (чи більшої кількості) мов, що мають однакову (чи генетично близьку) форму, але різняться значеннями» і в практиці перекладу називаються «фальшивими друзями перекладача» (Загнітко 2012: т. I, с. 327).

5) *асиметричні фразеологічні еквіваленти*, що не мають в іншій мові семантично співвідносних фразеологізмів і тому перекладаються описово. До групи безеквівалентних бібліїзмів відносимо ті, що функціонують у певній мові, але не закріпилися в іншій, як наприклад, ФО *злачное место*, що активно вживається в російській мові, але не зафіксований у близькоспорідненій українській, або ж низка фразеологізмів, як цитатних (*не сотвори собі кумира; жне, де не сіяв; їсти мед і акриди; Гог і Магог* та ін.), так і ситуативних (*допотопні часи; єгипетська робота; перетворитися із Савла на Павла; їти на Голгофу*) та ін., яких немає, наприклад, в мові англійській і, навпаки, бібліїзми *corn in Egypt* 'велика кількість чого-небудь', *Lord of the Flies* 'сатана, диявол', яких немає в українській мові. У польській фразеології, як показує дослідження А. Кравчук, наявна низка ФО, яких немає, наприклад, в українській, порівн.: *istny / prawdiwy Goliat* – 'доброї тілобудови, міцної статури', 'силач, богатир', 'велетень'; *wygląda jak Dawid przy Goliacie* – 'про фізично слабку людину'; *spotliwa Zuzanna* – 'схована невинність, наклеп на цноту' та ін. (Кравчук 2000: 333), тоді як в українській мові безеквівалентними відносно польської є фразеологізми *іродове кодро* – 'притулок, місцеперебування злочинців', *туди Христос не ходив* – 'без-

вихідь', *Христос йому в грудях грає* – 'про людину з легенеvim захворюванням' та ін. (Кравчук 2000: 329).

Завдяки майстрам красного письменства українська мова збагатилася біблізмами, як наприклад, *Хіба ревуть воли як ясла повні?*. Ця цитата з книги Йова (6: 5) уживалася, зокрема, у творах І. Франка, напр.: – *Я ще раз кажу, – говорив далі з притиском Герман, – платилось їм замало! Ми тут прецінь самі свої, що ми можемо до того признатись між собою, коли нам іде о то, [щоби] пізнати причину тої бунтації. Адже ж воли не ревуть, як ясла повні* (І. Франко). Однак її закріпленню в українському мовному узусі сприяв Панас Мирний, використавши зазначений вислів як назву відомого роману. В інших мовах ця цитата з Біблії не стала крилатим висловом.

Російська дослідниця О. Реунова підкреслює, що «далеко не всі біблізми інтернаціональні, і навіть наявність у ФО біблійного власного імені (інтернаціонального за своєю природою), не робить їх такими» (Реунова 2014: 95). Так, наприклад, в англійській мові поширений фразеологізм *Adam's wine* (дослівно *вино Адама*) 'вода', якого, однак, немає ні в російській, ні в українській мовах, у яких натомість функціонує ФО *адамові слізки* – 'горілка'. Це ж стосується й біблізмів *Adam's profession* – 'садівництво, заняття сільським господарством' та ін. І навпаки, для української мови притаманні ситуативні біблізми у *костюмі Адама* чи у *костюмі Єви*, але їх немає в англійській мові, де натомість уживається ФО з подібним значенням *in one's birthday suit* та ін.

Науковці зауважують, що наявні також розбіжності в структурно-змістовому плані й продуктивності ФО, які «пов'язані, ймовірно, з різними акцентами й / або особливостями сприйняття носіями мов» (Томасон 2005: 64). Американський дослідник О. Томасон звертає увагу на наявність значної кількості біблізмів, пов'язаних з образом Лазаря, у російській мові, що, до речі, характерне й українській мові (*воскресіння святого Лазаря; прикидатися Лазарем; бідний як Лазар; хворий як Лазар; співати Лазаря; пир Лазаря*) і функціонуванні імені *Лазар* лише в одному біблізмі-терміні – *Lazarus taxon* в англійській мові. В англійській мові натомість продуктивним для фразеотворення є ім'я *Йов* (*poor as Job* – 'бідний як Йов', *Job's comforter* – 'утішальник Йова', *aspatient as Job* – 'терплячий як Йов', *having the patience of Job* – 'мати терпіння Йова') (Томасон 2005: 64), тоді як у мові українській цей антропонім є складником лише ФО *Йов праведний, Йов багатостраждальний* (*многостраждальний*).

Не мають еквівалентів в українській мові також й англійські ситуативні біблізми *toraise Cain hell* – 'підняти шум, буяннити', *Moses took achence* – 'Мойсей ризикнув', *out-Herod Herod* – 'переіродувати' Ірода', *torob Peter to pay Paul* – 'украсти у Петра, щоб заплатити Павлу', а в англійській не буде еквівалента до ситуативного біблізму як у *Христа за пазухою* та ін.

Отже, у сучасній українській мові наявні макросиметричні, десиметричні, квазісиметричні, мікросиметричні й асиметричні фразеологічні еквіваленти біблійних ФО.

Цілком погоджуємося з твердженням, що «кожна мова по-своєму адаптує бі-

білійні звороти, включаючи їх органічно у свою власну фразеологічну, лексичну й синтаксичну системи» (Вальтер 2013: 73).

Утім, простежуємо й чимало семантичних розходжень, лексичну варіативність, що визначає «специфіку національної адаптації бібліїзмів і їхню фразеологізацію й пареміологізацію в окремих мовних системах» (Лепта 2014: 54–55).

Однак на сьогодні ще не визначено як інтернаціональний фонд бібліїчних ФО, так і національно специфічний, зокрема це стосується української мови. Погоджуючись із тим, що «бібліїна спадщина інтерпретується далеко не тотожно, а тому Біблія – не лише інтегруючий чинник, а й водночас багате джерело національного самовираження» (Кравчук 2000: 333), у подальшому вважаємо за доцільне простежити особливості дериваційного потенціалу українських бібліїзмів, з'ясувати їхні парадигматичні зв'язки й визначити стилістичні можливості, а також змоделювати семантичне поле бібліїзмів з актуалізацією чинника, спроектованого на їхнє походження.

Література

- Вальтер, Харри. «Блажен, кто верует, тепло ему на свете. Различия в библейской фразеологии немецкого и русского языков». [В:] Н. Walter (red.) Славянская фразеология и Библия. Greifswald–Sankt Petersburg –Ružomberok, 2013, 69–75.
- Гак, Владимир В. «Особенности библейских фразеологизмов в русском языке (в сопоставлении с французскими библеизмами)». Вопросы языкознания 5, 1997: 53–56.
- ГРНП: Галицько-руські народні приповідки: у 3 т. / (зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко). Т. 2: –Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
- Дубровина, К. Н. «Библейские фразеологизмы в русской и европейской культуре» <http://modernlib.ru/books/kira_nikolaevna_dubrovina/bibleyskie_frazeologizmi_v_russkoy_i_evropeyskoy_kulture/read/>
- Загнітко, А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: Донецьк: ДонНУ, 2012.
- Качаноўская, Вольга Б. «Фразеалагізмы біблейскага паходжання з анамастычным кампанентам». [В:] Р. М. Козлова (ред.) Актуальные вопросы славянской ономастики. Славянская ономастика в ареальном, этимологическом и хронологическом аспектах. Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2006, 282–287.
- Коваль, Алла П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либідь, 2012.
- Кравчук, Алла. «Біблійні образи в мовній свідомості українця та поляка (на матеріалі ономастичної фразеології)» [В:] В. Німчук (гол. ред.) Християнство й українська мова. Львів: Видавництво Львівської Богословської академії, 2000, 327–334.
- Лепта: Лепта библейской мудрости: библейские крылатые выражения и афоризмы на шести языках: краткий русско-англо-белорусско-немецко-словацко-украинский словарь (авт. Дана Балакова и др.). Могилев: МГУ имени А. А. Кулешова, 2014.

- Лилич, Галина А., Валерий В. Мокиенко, Людмила И. Степанова. «Библеизмы в русском, чешском и словацком литературных языках». Вестник С.-Петербургского ун-та. Сер. 2, История, языкознание, литературоведение 3, 1993: 51–59.
- Лукаш, Галина П. «Культурні смисли когнітивної матриці конотоніма». Восточноукраїнський лінгвістический сборник 15, 2014: 3–13.
- Мокиенко, Валерий М. «Библеизмы в европейской фразеологии и паремиологии». [В:] Н. Walter (red.) Славянская фразеология и Библия. – Greifswald – Sankt Petersburg – Ružomberok, 2013, 144–153.
- Мокиенко, Валерий М. «Фразеологические библеизмы: непонятное в понятном» [In:] М. Aleksiejenko, Н. Walter (eds) Słowo. Tekst. Czas: Frazeologia w idiolekcie i systemach języków słowiańskich (W 200. rocznicę urodzin TarasaSzewczenki). Szczecin–Greifswald, 2014, Tom 1, 414–429.
- Німчук, Василь. «Християнство й українська мова» [В:] Українська мова 1, 2001, 11–30.
- Павлова, Людмила П. «Библеизмы в нидерландском языке» [В:] Н. Walter (red.) Славянская фразеология и Библия. Greifswald – Sankt Petersburg–Ružomberok, 2013, 157–161.
- Реунова, Елена В. «Особенности употребления безэквивалентных библеизмов в русском и английском языках». Вестник РУДН. Серия «Теория языка. Семиотика. семантика» 4, 2014: 90–98.
- СФУМ: Словник фразеологізмів української мови (ред. В. О. Винник). Київ.: Наукова думка, 2008.
- Алефиренко, Николай Ф., Валентин И. Зимин, Анатолий П. Василенко и др. Современная фразеология: тенденции и инновации. Москва, Санкт-Петербург, Брянск: Новый проект, 2016.
- Солодухо, Эдуард М. Теория языкового сближения (на материале языков славянской, германской и романской групп). Казань: Издательство Казанского университета, 1989.
- Томасон, О. А. «Библеизмы в русском и английском языках» [В:] В. И. Коваль (ред.) Славянская фразеология в ареальном, историческом и этнокультурном аспектах. Гомель: УО «ГГУ им. Ф. Скорины», 2005, 62–65.
- Ужченко, Віктор Д., Дмитро В. Ужченко. Фразеологія сучасної української мови. Луганськ : Альма-матер, 2005.
- Хлебда, Войцех. «К идее европейского словаря библеизмов» [В:] В. М. Мокиенко (гл. ред.) И вновь продолжается бой... : сб. науч. статей, посвящ. юбилею проф. С. Г. Шулежковой. Магнитогорск: МаГУ, 2010, 275–279.
- Хостай, Ирина, Малика Хостай. «Что скрывается за библейскими именами?» [In:] Słowo. Tekst. Czas : Frazeologia w idiolekcie i systemach języków słowiańskich (W 200. rocznicę urodzin Tarasa Szewczenki). Szczecin–Greifswald, 2014, Tom 1, 407–413.

Наталија Пиддубна

ФРАЗЕОЛОШКИ БИБЛІЗМИ: ПРОБЛЕМ ЕКВІВАЛЕНТНОСТИ/
БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОСТИ И ЗАСТУПЉЕНОСТИ
ИНТЕРНАЦИОНАЛНОГ ФОНДА

Резиме

Питање узајамне повезаности Библије и културе, као и утицаја Библије на националне језике је изузетно комплексно јер Библија умногоме одређује европску културу. Међу библизмима постоји велики број заједничких лексема за цео низ језика, стога се библизми могу посматрати као језичке универзалије које упућују на заједничке религиозне и морално-етичке вредности. Поред општег фонда библизама, у већини језика, где спада и украјински, бележимо разлике, претежно узроковане екстралингвистичким факторима.

У раду је понуђен принцип типологије библизама према критеријуму заступљености еквивалента одређеног библизма у језику. Разврстани су еквивалентни и безеквивалентни библизми уз даљу поделу еквивалентних библизама на макросиметричне фразеолошке еквиваленте, асиметричне фразеолошке еквиваленте, квазисиметричне фразеолошке еквиваленте, микросиметричне фразеолошке еквиваленте.

Даје се ауторско тумачење појма библијски фразеологизам-интернационализам. Скреће се посебна пажња на безеквивалентне фразеологизме-библизме у украјинском језику.

Кључне речи: Библија, библизам, библијски фразеологизам-интернационализам, језички еквивалент, безеквивалентни фразеологизам.